

72
6496

BIBLIOTECA POPULARĂ

SOCEC

Granițele sănătății sufletești

ȘI

NEBUNIA

(STUDIU DE PSICOLOGIE MORBIDĂ)

DE

Dr. I. DUSCIANU

Lucian
5

NO

87

REVISTĂ PERIODICĂ

PREȚUL

30

BANI

— A se vedea pe contra-pagină prețul abonamentului —

BIBLIOTECA POPULARA SOCEC

PREȚUL ABONAMENTULUI

12/12

Pe un an (96 numere)	Lei 24
„ 6 luni (48 numere)	„ 12
„ 3 „ (24 numere)	„ 6

— Revista se trimite franco la domiciliu în toată țara —

Abonamentele încep dela numerile 1, 25, 49 și 73

Redacția și Administrația la „Librăria SOCEC“, București.

DIN

BIBLIOTECA JUBILIARA SOCEC

au apărut:

- No. 1 *Carmen Sylva, Povestile Peleşului*
- „ 2 *Mircea Rosetti, Nuvele*
- „ 3 *Alecsandri V. Poesii popul. ale Rom. vol.*
- „ 4 „ „ „ „ „ „
- „ 5 *Const. Negruzzi, Păcatele Tinerețelor*
- „ 6 *Alecsandri V. Poesii alese.*
- „ 7 *D. Onciul, Din istoria României.*
- „ 8 *Ion Ghica, Munca, Creditul, Imprumuturile Statului.*

Fiecare volum 95 bani

BIBLIOTECA POPULARĂ
„SOCEC“

No. 87

GRANIȚELE SĂNĂTĂȚEI SUFLETEȘTI

ȘI

NEBUNIA

(STUDIU DE PSICHOLOGIE MORBIDĂ)

DE

Dr. I. DUSCIANU

Zubtuy

BUCUREȘTI

Editura Librăriei SOCEC & Co. Societate Anonimă

1909

24994

PL 5051
RES
S. 7 50

2346/180

GRANIȚELE SĂNĂTĂȚEI SUFLETEȘTI ȘI NEBUNIA

(STUDIU DE PSICHOLOGIE MORBIDĂ)

„S'a întâmplat. ceeace mă temeam că are să mi se întâmple. M'am apropiat prea mult de graniță și acum nu rămâne decât un singur lucru: nebunia . . .

„D-voastră, domnilor medici, veți discuta starea mea sufletească. Unii printre d-voastră mă veți socoti nebun, alții, dinpotrivă, mă veți declara sănătos și îmi veți recunoaște doar câteva semne de degenerescență. . .

„Sunt eu, domnilor, experți, nebun sau nu“?

Din nuvela «Gândire» de Andreew.

I

A trecut vremea când nebunii erau socotiți ca niște criminali, afurisiți, stăpâniți de duhuri rele, când erau închiși prin mănăstiri sau

sechestrați prin închisori. Chiar la noi, cari am primit binefacerile civilizației mai târziu—nebunii sunt tratați astăzi, după ultimele cerințe ale științei. Cele trei-patru aziluri pe cari le posedăm, îndeplinesc, mai mult sau mai puțin, condițiunile vremii, iar noul azil de nebuni cari se clădește, va fi un model, în ceea ce privește distribuirea locuințelor și mijloacelor de a adăposti pe acești nefericiți și de a-i vindeca, pe cât aceasta e astăzi cu putință.

Că n'a fost totdeauna așa și că sunt încă martori ai altor vremuri de barbarie, e de asemenea adevărat; și, nu mai departe, profesorul dr. Șuțu, amintește foarte des în cursurile d-sale de psihiatrie, de acele vremuri de dureroasă memorie, când principiul călăuzitor al tratării nebuniei eră un principiu de răsbunare. Se chinuiau, se băteau, se martirizau oamenii cari n'aveau altă vină, decât de a nu pricepe ceea ce restul muritorilor vedeau în ei: că erau nebuni.

Căci nu sunt decât douăzeci și cinci de ani de când s'au introdus adevăratele reforme privitoare la îngrijirea alienaților. Totuși tânăra știință a boalelor sufletești și-a făcut în acest

scurt interval o cale destul de netedă și a putut întru câțva să năruiască zidul înalt care se ridicase între nebunie și sănătatea sufletească; mulțumită analizei psihologice a sufletului omenesc bolnav, psihiatria a arătat că grupul acesta de nenorociți, cari se numesc nebuni, nu numai că nu trebuie alungați din societate, dar că ei merită din partea ei, toată atenția; mai mult, știința boalelor mintale a pus în lumină câteva măsuri referitoare la îngrijirea lor și la raporturile societății față de ei.

Societatea a primit imediat aceste măsuri umanitare... Și zidul care se ridicase între lumea sănătoasă și acea minoritate de nebuni a fost risipită puțin câte puțin și, în locul lui, s'a întors o rețea subțire de fire cari unesc aceste două lumi. Primind în mijlocul ei pe nebuni, societatea s'a interesat de viața lor internă, de tendințele lor, de apucăturile lor, de psihologia lor într'un cuvânt, și a constatat, din această apropiere, un lucru de o mare însemnătate, că între acei oameni, cari formează lumea sănătoasă, și cari trec drept oameni în toate mințile, sunt deasemeni

destui indivizi cari pot fi socotiți de nebuni; că printre atâtea inși cari se duc în fiecare zi la datoria lor, la slujba sau la negoțul lor, că printre atâți cari iscălesc cu autoritate hârtii de valoare sau numiri oficiale, sunt mulți cari nu se deosebesc cu mult de acei cari sunt în casele de sănătate; că foarte mulți oameni de talent, artiști, pictori, poeți, etc., cari sunt admirați pentru lucrările lor, pentru ideile lor, au multe puncte asemănătoare din viața lor sufletească cu acei cari trăesc prin ospiciile de alienați. Și iată de unde a eșit această problemă chinuitoare pentru mulți oameni de știință: cum se poate deosebi omul sănătos de bolnavul sufletește? unde e granița?

Psihiatria deși a arătat locul pe care trebuie să-l ocupe nebunii în viața noastră socială, n'a putut însă, să tragă linia de demarcațiune exactă și preciza între sănătate și nebunie, ea n'a ajuns încă la acel apogeu la care râvnește orice știință experimentală, în care, la un moment și un caz dat, mai mulți medici-psihiatrii să fie de acord în așa chip ca să nu mai provoace surâsul sceptic și ironia crudă ale oamenilor de legi, în fața cărora

se judecă de mulțori problema aceasta: omul cutare care a făcut un delict oarecare a fost un om sănătos sau nebun? Psihiatria n'a reușit încă să fie hotărâtoare în această chestiune — iar viața contemporană cu nesfârșitele ei lupte și cerințe, conflicte și interese pune zilnic psihiatrului întrebarea: „unde este granița care despărțește sănătatea sufletească a omului, de nebunie? Arătați-ne această frontieră“. Bineînțeles că studiul prezent n'are menirea de a deslegă problema aceasta, și autorul lui își rezervă doar meritul de a expune câteva chestiuni referitoare la întrebarea aceasta, a rezumă unele lucrări cetite, câteva observări făcute de el însuși în literatura așa de bogată în exemple, și a trage din toate acestea anumite concluziuni, cari ar putea face mai clară întreaga problemă, astăzi în desbatere. Și apoi aș dori să familiarizez, pe cât e cu putință, marele public cu o chestiune care nu trebuie să fie necunoscută.

Acea ce astăzi numim obișnuit „nebunie“ nu e de fapt, decât o serie întreagă de turburări sufletești, foarte variate după mani-

festărilor, durata și modul de terminare al lor. Nebunia e un nume general dat tuturor acelor boli mintale pe cari psihiatria le-a clasat, numerotat și intitulat. Unele din aceste boli, cum spre pildă sunt maniile, paranoia, și altele sunt recunoscute de fiecare om sănătos și nimeni nu se va îndoii de sănătatea sufletească a unui atare bolnav, doar văzând chipul cu care se prezintă bolnavul; alte boli, însă, cum e impulsivitatea, nebunia morală și religioasă, și altele, mai puțin caracteristice, dau loc la discuțiuni și asta nu numai în lumea profană dar chiar între specialiști.

Prin urmare luându-ne după aceste două mari despărțiri a boalelor mintale, unele precis caracterizând nebunia, iar altele dând loc la bănueli și discuțiuni, putem admite că există două tipuri de nebuni.

Primul tip — e nebunul în expresia îngustă a cuvântului, e individul care prin manifestările lui exterioare, atentează la armonia vieții sociale. Societatea singură recunoaște astfel de tipuri și stăruie îndată ce i-a recunoscut să se apere de ei, sau, în anumite cazuri

să le restrângă drepturile lor sociale pe cari nu le mai pot exercita.

Tipul celalt e nebunul în înțelesul larg al cuvântului. Acesta e individul care prin conduita lui nu atentează la armonia vieții sociale, dar pentru aceasta, nu e mai puțin adevărat, că propria lui armonie sufletească — armonia personală a vieții lui psihice — este mai mult sau mai puțin nimicită.

Pentru noi primul tip nu are nici o valoare din punctul de vedere al problemului care ne preocupă. În jurul lui nu mai încap discuțiuni, nebunia lui e prea caracteristică ca să dea loc la îndoeli.

Dar tipul următor merită toată atenția, pentru că el este acela care frizează și nebunia și sănătatea sufletească, este locuitorul care stă la frontieră, la graniță între cuminenie și sminteală. Pentru deplină înțelegere a celor ce vor urmă, vom trebui să ne oprim la tipul acesta câtva timp, trebuie să-i explicăm fizionomia lui, să facem cunoștință cu subiectul nebuniei sale, pentru că numai așa vom putea să ne explicăm și nebunia însăși. De aceea să ne fie permis să intrăm în galeria repre-

zentanților locuitorilor frontierei între sănătate și nebunie.

II

Iată spre pildă un om stăpânit de anumite gânduri. La prima cunoștință un astfel de om pare absolut normal: gândurile lui sunt clare și precize, sentimentele lui liniștite, conduita lui cuminte și consecventă; deseori se întâmplă chiar că e înzestrat cu calități deosebite, — e un om de talent și chiar genial. Dar pătrunzând mai adânc în viața lui internă, vom observa unele lucruri și unele apucături, cari ne fac să ne îndoim de sănătatea lui sufletească: într'un anumit caz, un astfel de om, îl vezi veșnic departe de oameni, temându-se să se atingă de lucruri, la fiecare moment spălându-și mâinile, — un astfel de individ e atins de nebunia contactului (*folie du toucher*); în alt caz, un alt individ se teme de a traversa o piață mare, sau o stradă plină de lume; nenorocitul e atins de nebunia spațiului și a mulțimei; în al treilea caz — un alt individ, ne uimește cu migăloșia, cu

nehotărîrea, cu îndoiala, pe cari le întrebuițează înainte de a face ceva — (așa, un astfel de tip, va stă ceasuri întregi în fața patului său, nehotărîndu-se, pentru nimic în lume, să între în el), — astfel de oameni sunt atinși de nebunia îndoelei (*folie du doute*); în al patrulea caz, un astfel de om nu va eși din casă până nu va bate de trei ori cu bastonul în ușă, sau până nu va număra de câteva ori; în alte cazuri, sunt indivizi cari odată eșiți pe stradă numără toate felinarele, alții toți stâlpii, alții merg din piatră în piatră, numărând fiecare pas, alții ținând pururea dreapta sau bordura trotuarului, și așa mai departe. Toți acești oameni de cari am pomenit știu foarte bine că conduita lor nu e normală, și că ideile și apucăturile acestea ale lor n'au nici o însemnătate, dar ca să se lase de ele n'au nici puterea, nici voința; orice încercare de împotrivire la ideile și bizareriile lor le produce o adâncă suferință, o suferință pe care o încearcă numai omul care trebuie să treacă peste anumite datorii morale, ca să facă un lucru oarecare. Cunosându-și neputința de a lupta și simțind

bine toată situația lor nenaturală, astfel de persoane pot într'un chip foarte inteligent să mascheze apucăturile lor.

Așa spre pildă autorul acestor rânduri își aduce aminte de un profesor al său, un om de talent și învățat, care venea la Universitate veșnic în cupeu, deși ședează în apropiere — la vr'o cinci șase case depărtare — și nu-și făcea cursurile decât în palton de și în sală era o căldură de nesuferit. S'ar părea că nu e nimic extraordinar în faptul acesta — un capriciu al profesorului și nimic mai mult. Și cu toate astea nu era un capriciu: profesorul suferea de o obsesiune, suferea de așa zisa nebunie a cotactului (*folie du toucher*) și dacă umblă în cupeu și-și făcea cursurile în palton era, ca nu cumva să se infecteze.

Cum sunt oamenii aceștia: nebuni sau sănătoși?

Iată un alt individ, care e deasemeni locuitorul graniței nebuniei; acesta însă are altă construcție sufletească. Ca și cel dintâiu, el are o mulțime de calități: învață bine,

trece chiar drept un elev bun, dar are o patimă neînvinsă — aceea de a fură. Tot ce îi cade pe sub mână: parale, lucruri, el fură; și fură în așa chip, încât nu se poate deosebi de cel mai excelent pungăș; și uneori un astfel de tip e un om cu stare, care n'are absolut nevoie de a fură. Se vede bine că el face furtișagurile acestea fără nici un țel; o putere ascunsă îl împinge să facă cutare sau cutare delict. Foarte deseori el își dă seamă de păcatul lui, se căește amar de ceea ce a făcut, dar la cea dintâi ocazie care i se prezintă, el are să fure din nou.

Acesta e *cleptomanul* în înțelesul strict al cuvântului. Un atare individ îl veți întâlni des pe banca acuzărei, dar uneori unii din cleptomani fac hojiile cu atâta ușurință și cu atât talent, încât de patima lor nu se află decât după moartea lor sau uneori duc cu ei, secretul lor, în mormânt. *Trelat* vorbește într'una din cărțile sale de un parizian bogat, după moartea căruia s'a găsit în fiecare din cele trei case pe cari le locuise în același timp, câte o odaie încărcată cu tot felul de lucruri: s'au găsit șervete, batiste,

sfeșnice, binocluri, bastoane, umbrele, fotografii, medalioane, ceasuri, lucruri de valoare, pe cari el le-a furat în timp de 30—40 de ani, din toate casele, în cari fusese bine primit ca un musafir respectabil. Foarte dăruitor el însuși după un atare furt — de care era veșnic învinuși servitorii — discută cu ceilalți furați despre hoția pe care o făptuise el și exprimă indignarea, ca și cum el n'ar fi fost cu nimic vinovat. Nici unul din aceste furturi nu i-au adus nici cel mai mic folos, deoarece fiind foarte bogat, el nu a întrebuințat aceste lucruri și nici nu le-a vândut.

Se pomenesc cazuri, când astfel de tipuri au venit la un medic-alienist cu sincera hotărîre de a se vindeca de boala aceasta, dar în vremea consultației îi furau chiar doctorului ceasul sau alt lucru de valoare de pe birou.

Nu odată au fost prinse furând și cucoane din lumea mare, cari alergau din magazine în magazin și din giuvaergiu în giuvaergiu și furau, fără ca negustorii să poată crede că femeile acestea, îmbrăcate în rochii elegante și dându-se jos din echipagii de lux

pot fi în stare să fure, uneori lucruri ridicul de eftine.

Ce sunt oamenii aceștia, nebuni sau nu?

Iată încă un tip, care nu se deosebește mult de celălalt. Acesta e un individ de asemeni bine dezvoltat, inteligent, dar are un neajuns: nu poate omul să-și stăpânească anumite gusturi și idei— e ceiace numim un *impulsiv*. Ori ce idee bizară îi trece prin minte, orice dorință i se ivește în euget, el se simte obligat ca s'o îndeplinească. De și pricepe foarte bine urâtenia dorinței și ideei cari îl obsedează, el însă nu are putere și voința de a lupta împotriva ei: într'un cuvânt o forță îl împinge să puie în aplicare gândul nebun care i-a răsărit în minte și nu se va potoli decât atunci când o va executa-o. Ca să ilustrez cele spuse mai sus voi cită un caz, descris de *Hammond*. Un american, trecând pe stradă, simte deodată o dorință puternică să arunce vitriol pe rochia de mă-tase a unei dame care treceà și ea, în același moment, și pe aceeași stradă. Dorința îndată s'a transformat în fapt; el intră în cea

mai apropiată farmacie, cumpără vitriol și arde rochia femeii. Apoi, desperat el însuși de ceiace făcuse, se duce acasă și aci nu poate să se astâmpere până ce nu găsește un mijloc de a repara faptul pe care îl comisese, și plăti nenorocitei femei rochia arsă. După ceasuri întregi de gândire se hotărăște ca să publice în ziare o informație prin care să anunțe pe acea femeie ca să vie la el acasă unde îi va fi plătită paguba suferită. El scrie anunțul și ese din casă, să se ducă la redacția ziarului spre a da să se publice, dar pe drum dă din nou peste-o femeie cu rochie de mătase: într'o clipă acelaș gând de a stropi pe femeie cu vitriol îi sare în minte: se repede într'o farmacie și varsă conținutul unei sticlute cu vitriol pe rochia de mătase.

Acțe de acestea de impulsivitate se pot manifesta uneori în cele mai bizare chipuri; au fost cazuri, când asemenea tipuri simțeau nevoia de a ucide sau de a se sinucide, nevoi pe cari le satisfăceau imediat.

Se citează foarte des cazul acelei servitoare, care, la înapoerea stăpânei sale din oraș, s'a

aruncat la picioarele ei rugând-o s'o lase să se ducă. Stăpâna ei, foarte intrigată, a început s'o întrebe de ce voește cu atâta insistență să plece și atunci servitoarea îi declară că de câteori rămâne singură și desbracă copilul, la vederea trupului acestuia, alb și fraged, ea simte o dorință nebună de a-l înjunghia. Temându-se că nu va fi în stare să se stăpânească, ea o rugă pe stăpâna sa s'o concedieze.

Foarte dese cazuri sunt și acelea în cari indivizii stăpâniți de o astfel de obsesiune, și temându-se de un act impulsiv vin singuri în azilele de nebuni și cer să fie internați, de oarece ei nu pot garantă de gesturile lor.

Ce sunt oamenii aceștia nebuni, sau sănătoși?

Iată încă un reprezentat al graniței sănătății sufletești. Aceasta e un tip cu desăvârșire inteligent, bine crescut, așezat, chiar de talent, dar care are un neajuns: omul acesta nu poate simți deosebirea între bun și rău cum orbul nu poate distinge culorile. El n'are nici sentimentul datoriei, nici pe acelea ale recunoștinței, atașării, dragostei pentru aproapele

lui; încă din copilărie temperamentul lui a fost înclinat în spre tot felul de acte egoiste, și prin o răutate specială față de ceilalți copii, tovarășii lui de joc; mai târziu ca adolescent și ca om, a avut aceeași purtare mică, îngustă, răutăcioasă față de colegii și oamenii cu cari venea în contact. Nu odată răutatea lui se manifestă și prin acte impulsive, sălbătice, cari îl aduceau pe banca acuzării. Un astfel de tip suferă de idiotism moral (*insanitas moralio*).

Dacă un astfel de tip deseori nu face o crimă sau chiar nu e dus pe banca acuzării, pentru alt delict, cauza e că unii din ei, mai inteligenți, au încă atât bun simț și judecată ca să-și dea seama că pentru fiecare act pot fi pedepsiți.

Când însă nivelul inteligenței unor astfel de tipuri e atât de scăzut ca să nu mai poată avea nici noțiunea răspunderii, atunci actele lor de brutalitate se manifestă mai des.

În societatea modernă sunt mii deasemenea indivizi cari suferă de această insanitate morală, dar ale căror acte trec nevăzute, ba cari încă pozează în oameni de o perfectă

bunătate și numai un fapt extraordinar descoperă toată brutalitatea caracterului lor.

Afacerea Steinheil, care pasionează lumea întreagă în momentul de față, pune în lumină temperamentul barbar al unei femei care trece drept tipul desăvârșit al femeii bune, pe când ea era o ucigașe.

Ca un exemplu tipic de idiotism moral, am putea să cităm următorul caz pe care-l găsim în cartea marelui psihiatru rus Kor-sakov.

„O fată de țăran Avdotia S... de 14 ani, a fost adusă pe banca juraților și invinuită pentru următoarele delictе: 1) de a fi dat foc grajdului stăpânului ei, 2) de a fi pus foc, a doua zi după primul delict, la hambarele acestuia, 3) că, în ziua următoare, a dat foc grâului unei femei la care venise să trăiască, 4) că a sugrumat un băețăș de zece ani, 5) că a gătnit o fetiță de cinci luni, 6) că a înecat un copil de 4 ani, 7) că, în aceeași zi a mai strangulat și un băețăș de 11 luni. 8) că a înecat un copil de 7 luni, 9) că a gătnit un copil de țată, 10) că a mai gătnit încă un copil de aceeași vârstă, 11) că a înecat

un băiat de 6 ani, 12) că, tot în aceeași vreme, a sugrumat un copil de țâță, 13) că a omorât cu toporul pe un băețăș de 5 ani, 14) că a strangulat o fetiță de cinci săptămâni 15) și că, în aceeași zi, a omorât o fetiță de 7 ani“.

Din dosarul procesului, reeșeă că Avdotia S... , erà copil găsit, și că fusese luată de o femeie ca să fie crescută; deși de mult purtarea ei erà stranie, totuși nu se impuneà atenției. Așà, odată, spărgând ferestrele de la casă, a povestit a doua zi vecinilor că a fost călcată de hoți, sau, altădată, eșind noaptea pe ger și numai în cămașă, s'a pus să urle ca un lup, și a doua zi se lăudà cum a speriat pe vecini. Când erà lume străină de față cu ea se arătà foarte iubitoare cu copiii, dar când erà singură se purtă rău cu ei, îi băteà și îi chinuà. Toate cele 15 crime pe cari le-a făptuit a știut așà de bine să le mascheze încât, dacă la făptuirea ultimei n'ar fi fost prinsă, nu s'ar fi descoperit nici celelalte patrusprezece. Prinsă însă, ea a făcut declarațiuni complete și fără nici o părere de rău.

Acest caz pune în lumină una din for-

mele cele mai grele ale insanității morale. Dar câte cazuri nu se întâlnesc în viață, mai puțin grave, mai puțin violente, dar în cari, indivizi atinși de acest idiotism moral, nu se fac vinovați de crime decât pentru că sunt mai inteligenți, sau numai mulțumită întâmplărei. Sau închipuiți-vă un atare individ dispunând de o autoritate oarecare asupra altor oameni și atunci veți înțelege multe din misterele pensionatelor, cazărmilor, închisorilor, polițiilor, vă veți explica brutalitățile. polițiștilor, gradaților, și uneori, și ce este mai dureros, a profesorilor și institutorilor.

Ce sunt oamenii aceștia: nebuni sau criminali?

Să mai cităm încă pe un locuitor al graniței sănătății sufletești. Acesta e un tip la care instinctul sexual e pervertit. Viața lui sufletească e normală cu o singură excepție, în ceea ce privește sfera sexuală. Între acești tipi găsim pe toți acei cari suferă de sadism, fetișism, mazohism și alte anomalii sexuale. Descrierea fiecărei din aceste pervertiri,

credem că nu e necesară s'o facem, de oarece aceste boli sunt în deobște cunoscute; pentru ilustrația însă a acestei boli, e suficient să citez câteva pasagii din însemnările unei domnișoare, care suferă de o puternică pervertire a instinctului sexual, și pe cari le publică un tânăr psihiaru rus, d. Ribacov.

„Ce simt eu în momentul de față“ scrie ea: „un rău mai mare decât răul cu care m'am obișnuit. Răul acesta e conștiința că eu niciodată nu voi fi fericită, că niciodată nu voi mai iubi, cum am *iubit-o*¹⁾ pe N... E; adevărat, că convingerea care în ultimul timp mi-a stăpânit și inimă și sufletul, mă împinge să văd greșala mea; eu caut să mă conving că în viitor voi fi fericită. Încep să judec așa: de ce am iubit pe N? Oare i-am știut eu bine calitățile *ei* sufletești. Am putut eu oare să fiu convinsă că *ea* simte același lucru ca și mine și că *ea* are aceleași vederi pe cari le am și eu? Nu; e adevărat, că n'am știut aceasta... Am simțit însă? Da, pentru că din prima zi din care am văzut-o, instinctul meu

1) Cursivul e al autorului acestui studiu.

mi-a spus că în *N* voi găsi tot ceea ce doresc și că fără *ea* nu voi putea trăi. M'am încrezut instinctului meu și m'am îndrăgostit de *ea* și grație iubirii acesteia, până astăzi n'am fost nenorocită. Te-ai purtat cam ușor, îmi șoptește convingerea mea, dar nu perde nădejdea: pentru tine vor mai veni momente ferice. Tu ai plăcut multora și ai fost nenorocită că *ele* nu ți-au plăcut ție. Aibi răbdare, tu vei întâlni pe *aceea* pe care o cauți, pe care o vei cunoaște, și o vei iubi.“

Marcel Prevost, care este un fin psiholog al sufletelor de femei, ne-a dat în *Chonchette* iarăși o descriere de o pervertire sexuală, în însăși eroina acestui roman: *Chonchetta*, care e îndrăgostită într'un chip bolnăvicios de prietena ei Louise. Lucrurile se petrec într'un pensionat care e uneori mormântul multor întrigi de felul acesta.

Traduc deasemeni un pasagiu foarte caracteristic din jurnalul *Chonchettei*.

18 Iulie

„Doamne! Ce fericită sunt! Am găsit un mijloc să ne vedem. Seara, după recreație, în fundul parcului... Ea vine, se așează lângă

mine. Îmi ia mâinile. O ador. E așa de bună. Văd că găsește o plăcere nebună de a mă aveà lângă ea, mai ales să-mi netezească părul. Când îmi face lucrul acesta, simt că inima-mi plesnește de bucurie. Niciodată n'am simțit o plăcere mai mare.

„Aseară a vrut să-mi desfacă părul. Mi-a spus că am părul cel mai frumos... Când sunt lângă ea, îmi pare că sunt un lucru, un obiect și că toată voința mea, a dispărut din mine“.

Toate aceste manifestări de dragoste din amândouă jurnalele acestor fete, sunt îndreptate către o altă femeie. Ce reprezintă fetele acestea îndrăgostite de alte fete? Ele reprezintă tipul acela de femeie, la care, după expresia lui *Magnan* „în trupul de muiere e zăvorit un creier de bărbat.“ Și astfel de tipuri sunt foarte numeroase, mult mai numeroase decât par, și mai ales la femei; ele nu sunt însă rare, nici la bărbații cari pot suferi de această perversiune sexuală și să aibă „într'un trup de bărbat, un suflet de femeie“. Întrebarea e însă ce sunt oamenii aceștia: nebuni, sau în toate mințile?

Ași putea să mai citez încă multe alte tipuri de locuitori ai granițelor, între nebunie și sănătatea sufletească, dar găsesc că tipurile citate sunt suficiente pentru concluziile pe care le vom trage mai departe. Toate aceste tipuri, de cari am vorbit, au avut, după cum ați putut vedea, o fizionomie specială, și dacă le veți privi mai cu deamănuntul, li se pot da anumite locuri în clasificarea boalelor mintale. Dar sunt cazuri încă și mai complicate, sunt tipuri pe cari și mai greu le veți putea recunoaște, dacă sunt nebuni sau sănătoși.

Să luăm spre pildă un bețiv, un alcoolic, care își bea toată bruma de avere pe care o are, își pierde slujba din cauza băuturii, lasă pe drumuri nevasta și copiii și ajunge o miserabilă creatură, trăind din milă, în promiscuitatea cea mai josnică și mai păcătoasă; sau să luăm pe avarul care se privează de toate plăcerile, de toate mulțumirile vieții, care trăiește o viață aproape vecină cu mizeria și e preocupat numai cum să strângă ban lângă ban, să se bucure de vederea aurului adunat; sau să luăm pe risipitorul care în câțiva ani

se ruinează, își cheltuiește averea în nimicuri și, ajuns la țărnul risipei, sau ajuns un paria își sboară creerii, neîndrăsnind a-și reface viața prin muncă; sau să luăm pe un fanatic sau mistic, care găsește tot înțelesul și rostul vieții sale în concepțiile lui religioase; cum deasemeni am putea cită pe omul mincinos, care minte fără să-și dea seama de ce și care se minte și pe sine însuși; sau să luăm pe erotoman, pe omul care găsește toată bucuria vieții a se gândi numai și numai cum și-ar procura plăceri sexuale, sau în fine să luăm pe epileptici, pe isterici, pe neurastenici și să ne întrebăm: cum trebuie tratați oamenii aceștia: de smintiți sau sănătoși?

Sunt ei normali sau nebuni? La întrebarea asta e foarte greu de răspuns, deși oamenii aceștia vedem foarte bine că s'au apropiat foarte mult de granițele nebuniei. Pentru toți acești oameni există în psihiatrie o denumire specială care li se aplică deopotrivă. Ei sunt numiți *degenerați* sau *psihopați*. Dar această denumire pentru cea mai mare parte din ei, nu însemnează nimic, cum deasemeni prea puțin însemnează și pentru juriști, cari

sunt deseori nevoiți ca să se întâlnească cu astfel de tipuri în fața justiției.

Să vedem cum am putea mai bine să lămurim această chestiune.

III

Când vreți să definiți calitatea unui lucru oarecare, unui produs comercial spre pildă — vă uitați la firma fabricii, la numele fabricantului care l-a pus în vânzare.

Permițându-ne comparația aceasta brutală am putea zice și despre oameni același lucru: când voim să știm calitățile unui om ne uităm de asemeni la marca fabricii, la stigmatul său care îl desting de alt produs.

De aceia când ni se prezintă un individ și ni se cere să spunem dacă el este, sau nu, nebun, trebuie mai întâi de toate să ne uităm la marcă, cum am spus-o, căci sub această marcă sunt strânse un șir întreg de stigmat obiective, un morman de documente, pe care acest individ le-a moștenit dela ascendenții săi sau le-a câștigat singur în cursul vieții sale. Documentele acestea sunt de două feluri:

psihice și fizice; de aceea trebuie să împărțim și aceste stigmatе în sufletești și fizice.

Stigmatеle psihice nu sunt altceva decât o serie de manifestări sufletești pe care, psihiatria contemporană, le-a pus în lumină în așa chip ca să definească cu ele anumite manifestări mintale, dar cari de fapt nu pot fi socotite ca tipice pentru omul bolnav sufletește; spre pildă cum sunt halucinațiile, ideile false, afectivitatea exagerată, acțiunile impulsive, defectele morale, și altele, care, e drept, sunt caracteristice pentru un nebun, dar se pot întâlni și la un om care nu e decât la granița nebuniei sau chiar la un om normal. Un om care are halucinații, iluziuni vizuale și auditive și toate caracterele citate mai sus nu poate fi numit nebun.

Să luăm o altă manifestație caracteristică a nebuniei; ideile malancolice. Melancolia e o boală la baza căreia stă o senzație dureroasă, o stare de tristețe continuă, care duce deseori pe individ până la sinucidere. . . Dar oare printre oamenii sănătoși nu se găsesc indivizi, cărora să li se fi întâmplat ca să trăiască astfel de momente dureroase încât să

fi fost în stare să se omoare? Deosebirea între starea de tristețe la omul normal și tristețea melancolicului consistă în gradul de intensitate și durată, dar nici de cum în existența în sine a manifestărei.

Să luăm un alt caz. Există în psihiatrie o boală mintală sub numele de nebunie primitivă (*paranoia*).

Simptomele caracteristice ale acestei boli sunt alterarea personalității bolnavului, care se crede o altă personalitate și care are un delir sistematizat, în general sub forma de *manie a persecuției*, denumire sub care e cunoscută această boală și în public: un individ atins de o așa boală își sistematizează un întreg arsenal de idei, se crede că e persecutat de niște inamici văzuți sau nevăzuți, că în po-triva lui s'a organizat o întreagă campanie de al persecută. De trece pe drum, trecătorii ceilalți — i se pare lui — îl amenință; sau i se pare că e urmărit de spioni, de poliție, etc., etc... Dar oare un om normal n'a avut momente în care să trăiască aceleași sentimente și idei? Oare un agitator politic nu-și închipuie în multe ori mai mult decât este

în adevăr persecutat de poliție sau de un alt partid? Oare mulți oameni cari au fost înfrânți în alegeri nu-și închipuiesc adeseori că au fost persecutați de administrație, lucru uneori neadevărat. Oare, nu se simt de multe ori, persecutați, înstrăinați, și uneori chiar urâți de toată lumea toți luptătorii pentru o idee pentru un drept sau un ideal oarecare?

E o boală în psihiatrie care poartă numele de *manie*.

Această boală în formele ei ușoare nu se arată decât prin o ridicare a sensibilității individului, prin o ușurință exagerată a asociații ideilor, dar prin o micșorare însă a înfrânării manifestării acestor idei, într'un cuvânt, prin o scădere a procesului mintal dar fiind în plină conștiință.

Bolnavul e vesel, vorbăreț, uneori spiritual.

Fantazia lui lucrează cu putere, gândirile, și dacă sunt mai puțin sănătoase, au o urmare și păstrează o anumită logică.

Unii indivizi cari n'au scris niciodată înainte de a fi bolnavi, în timpul boalei lor scriu versuri chiar. Lombrozo în cartea lui

Omul de geniu publică multe poezii scrise de nebuni în timpul cât au fost internați, dintre cari unele nu sunt lipsite de talent. Așa un bolnav Z... publică o poezie *La locomotive* care e o bucată excelentă și care ar fi putut face onoare oricărei reviste literare franceze. Altădată nebunii scriu lucruri de spirit, cum e spre pildă poezia aceasta pe care un alienat a scris-o doctorului Magnan.

Vénéré Docteur,
L'estime et la reconnaissance
Sont la seule monnaie du cœur
Dont votre pauvre serviteur
Dispose pour la récompense
Qu'il doit a vos soins pleins d'honneur ;
Recevez donc cet humble hommage
Docteur admiré, vénéré,
Et j'ajouterai, bien aimé,
Si vous vouliez tenir pour gage
Qu'en cela du moins *J'ai Payé.*

Cu cât e mai puțin spirituală această poezie decât multe din versurile fără sare de cari sunt pline gazetele și revistele?

Calambururile, jocurile de cuvinte, sunt iar foarte mult uzitate de nebuni în vorbirea lor; dar apanajul acesta îl au și mulți oameni

cari voesc să treacă absolut de oameni de duh. Poeziile în formă decadentă, simbolistă, sunt iarăși foarte des modul de manifestare a stărei sufletești a unor alineați cari n'au scris niciodată versuri și ale căror poezii sunt uneori mai ușor de priceput decât creațiile celor mai de geniu poeți ai acestor amanți ai frumosului. Dar oprindu-mă prea mult asupra acestei părți m'ași îndepărtă de subiect; ceeace am voit să spun e că foarte deseori nebunii se manifestă ca poeții când în viața lor normală n'au scris niciun rând.

Este încă o boală care e numită nebunie religioasă sau mai bine zis *manie religioasă*. Această boală se manifestă prin o nedreaptă apreciere a lucrurilor și faptelor împrejmuitoare de către bolnav, prin o înclinare la simbolizare, și prin faptul că bolnavul își însușește diferite numiri în momentul delirului său religios: bărbatul își închipuie că e trimisul lui D-zeu, Christos, proorocul; femeea că e Maica Precista, soția lui Christos, Maria Magdalena și altele...

Ce deosebire este între un astfel de delirant

religios și între ideile fanatice religioase ale atâtor oameni normali.

La Paris a murit mai anul trecut un nou Christos; acesta erà un păstor protestant care se credea fiul lui D-zeu, născut ca și Christos din o Fecioară, și care a reușit să-și facă câțiva adepți.

La imputarea care i se făcea că nu e posibil să se fi născut dintr'o fecioară, el răspunde:

— Și pentru ce n'ar fi posibil? De ce acum două mii de ani o fecioară a putut naște un copil, zămislit de duhul sfânt, și de ce astăzi minunea aceasta nu se mai poate face? Dacă admiteți una și o răspândiți în școli, în biserici, în predici, de ce nu admiteți și pe cea de a doua, că eu am putut să mă nasc ca și Christos dintr'o vergină și să nu fi avut de tată decât pe sfântul Duh.

Ar trebui să, întindem prea mult acest studiu dacă am sta să enumărăm toate aceste particularități psihice cari caracterizează boalele mintale.

E deajuns să observăm că toate aceste particularități sufletești, cari se găsesc la nebuni, se întâlnesc foarte des și la oameni sănătoși

și că deosebirea între ele nu se măsoară decât după intensitatea, perseverența cu care sunt susținute și după durata lor, și nu după existența lor însăși; într'un cuvânt deosebirea între ele va fi numai cantitativă și nu calitativă. Un maniac religios care se crede Christos care provăduiește binele, dragostea, jertfa, e un bun creștin, un prea bun creștin chiar. Când însă se duce, ca maniacul acela religios, de care îmi aduc aminte că a fost adus la Mărcuța, și desgroapă pe un prieten al lui, mort de câteva zile, și voiește să-l învieze, atunci el nu mai e bun creștin, ci un nebun.

Și închipuiți-vă că el n'ar fi făcut aceasta; el rămânea bun și aprobat creștin. Chestie de apropiere sau de îndepărtare dela granița nebuniei — iată și deosebirea cantitativă între unele manifestări comune și la nebuni și la oamenii normali. Și odată cu lucrul acesta e clar că stigmatele de nebunie, de cari am vorbit mai sus, nu pot să fie hotărîtoare în definiția unei boli sufletești, sau mai exact, ele nu pot să aibă o însemnătate, decât în cazul acela, când aceste stigmate sunt mai viu exprimate, când manifestările

de cari am spus mai sus sunt mai caracteristice, când ele distrug mai puternic armonia vieții sufletești a individului, făcându-l să împlinească un întreg șir de acte desordonate surprinzătoare prin ciudățenia și artificialul lor. Dar asta nu se întâmplă în toate cazurile.

Să ne întoarcem acum la celelalte stigmatе — fizice: poate ele vor putea să ne facă să deslegăm chestiunea noastră. Ce este un stigmat fizic? Nu e nimic altceva, decât o serie de semne fizice, pe cari psihiatria contemporană le socotește că ar fi caracterizând degenerescența: aceste sunt spre pildă: desvoltarea rea a pavilionului urechei, forma bizară a craniului, dinții strâmbi sau rău așezați, lipsa de desvoltare a unor anumite grupuri de mușchi, strabismul, etc. Într'adevăr, într'unele cazuri, în cari icoana sufletească a unui individ se arată turbure și necaracteristică, aceste stigmatе fizice ale degenerării sunt documente foarte prețioase pentru un psihiatru, pentru că în mijoritatea cazurilor ele corespund cu unele manifestări sufletești bolnave. Dar asta nu se întâmplă în totdeauna așa; sunt cazuri, și nu rare, în cari stigmatеle fizice există

singure fără ca indivizii cari le au să aibă ceva anormal sufletește.

Nu încape vorba că la majoritatea oamenilor veți găsi că urechia nu e bine dezvoltată, că sfârceul urechii e crescut de colțul obrazului, că dinții sunt strâmbi și rău plantați în gură, că craniul n'are o formă obișnuită ci este în fel și fel de chipuri, turtit s'au lungit; dar oare toți oamenii aceștia cari mișună prin lume sunt nebuni? Bine înțeles că nu. Sunt absurzi și nedrepti psihiatrii aceia cari își bazează diagnosticul nebuniei pe stigmatetele fizice ale indivizilor.

Ceea ce se poate spune în cazurile acestea, și asta încă cu prea multă îndrăsneală, e că indivizii cari au aceste anormalități în dezvoltarea lor fizică pot fi dispuși — și asta foarte rar — pot fi candidați la boalele sufletești. Oare însă candidatul la nebunie și nebunul e unul și acelaș lucru? Cum o putere sufletească puternică, un geniu sau talent se poate sălășlui într'un corp schilod, așa și o minte zmintită se poate găsi într'un corp perfect de frumos și bine dezvoltat. Ba chiar s'ar părea că ultimul fapt se întâmplă mai des.

Mai toți oameni frumoși, și în deosebi femeile frumoase, sunt de o prostie exemplară. Un corp schilod nu e nimic mai mult de cât un corp schilod și nu cere absolut necesar ca să fie și depozitarul unui suflet schilod. Întocmai cum un picior strâmb nu implică ca și piciorul cellalt să fie strâmb. Și prin urmare stigmatul fizic, fotografia materială a individului nu desleagă chestiunea nebuniei.

Cari sunt atunci acele stigmatul cari pot deosebi pe nebuni de oamenii sănătoși? Am văzut că unele manifestări bolnăvicioase comune și la nebuni și la sănătoși nu implică nebunia, am văzut că nici stigmatul morale ca și cele fizice nu sunt hotărâtoare în această privință? Cari sunt acele cari ne fac să spunem hotărâtor: acesta e nebun și acela e un om sănătos.

Poate unirea amândoror felurilor de stigmatul? s'ar putea și asta; dacă n'am întâlni cazuri, când stigmatul fizice lipsesc cu desăvârșire la indivizi bănuți de nebunie. Aceste cazuri sunt chiar cele mai grele pentru psihiatru. Atunci cum putem spune de un individ că este sau nu nebun; întrebare care se pune

astăzi în fie care zi medicilor-psihatri de către justiție?

Pentru a deslega această întrebare, e nevoie să privim mai adânc în viața sufletească a omului, și să căutăm și alte documente care de și nu ne izbesc prin puterea lor și, de și nu sunt caracteristice unei naturi psihopate, dar au mai multă însemnătate și ne fac să pricepem mai bine viața normală și cea anormală a indivizilor dintr'o societate.

IV

Când e vorba să se examineze un individ bănuit de a fi atins de vre-o boală mintală, medicii în general caută a pune în evidență acele stigmatе mai caracteristice ale anormalității, sau caută a scoate în lumină apucăturile lui care ar indritui nebunia, și, grație acestei preocupări, foarte deseori se scapă din vedere alte amănunte care deși nu sunt așa de isbitoare prin puterea lor, sunt însă de multe ori mult mai de folos și joacă un rol mai mare în determinarea boalei mintale.

A alerga după ce e mai puternic, mai

semnificativ, mai violent, a fost pururea păcatul naturei omenești și de acest păcat n'au fost lipsiți nici aceia cari erau chemați să deosebească pe un nebun de un om sănătos.

Dela un rând de vreme, de când științele s'au bazat pe experiențe și observație, se înțelege că învățații au început să observe și alte fenomene cari la prima vedere păreau lipsite de interes dar cari sunt, uneori, punctul de plecare a unei noi descoperiri însemnate. Acelaș lucru s'a întâmplat și în psihiatrie, și astăzi un alienist nu se oprește atât asupra acelor stigmatе fizice și morale care isbesc dela prima vedere până și atenția unui profan, dar va căuta să studieze acele particularități cari se pierd deseori în masa altor caractere mai evidențiate ale nebunei. Vom lua, noi înșine calea aceasta a observării acelor infime manifestări anormale, ca să vedem dacă nu ele vor fi acelea cari ne vor pune pe cale de a deosebi nebunia de sănătate.

Când spuneau că o mașinărie a vre-unui aparat e stricată, însemnează că știm mașinăria aceasta, că îi știm bine funcția ei și menirea pe care o are. Acelaș lucru și cu

nebulia; când spunem că mecanismul minții unui om s'a stricat, sau mai bine zis când vorbim de o deranjare a funcțiilor cerebrale, înainte de toate ne reprezentăm în datăși care e mecanismul normal al creierului omenesc. Cu ce se caracterizează acest mecanism și funcționarea lui în toată viața omului?

Fiecare, cred că știe, că mintea omenească și puterile sale sufletești cari îi sunt adăogite, nu reprezintă ceva neschimbat și veșnic de la naștere și până în momentul morții, așa cum credeau cei vechi că sufletul e ceva care e depus în corpul omenesc în momentul când se naște acesta, este ridicat în clipă când moare. Nu, mintea omenească și puterile ei intelectuale variază în acelaș fel cum se schimbă, crește și se dezvoltă corpul omenesc, crescând, întărindu-se și dezvoltându-se și ele.

Cel mai mare grad de dezvoltare îl atinge mintea în acea epocă a vieții care se și numește maturitatea intelectuală.

Și cu ce se manifesta această maturitate intelectuală? Bine înțeles nu cu faptul că omul își capătă o diplomă universitară oarecare și că are dreptul de a intra în luptele

vieții, căci un om poate atinge această maturitate înainte de acest eveniment în viața lui, pe când altul poate rămâne toată viața lui incapabil de a atinge maturitatea intelectuală, cu toate diplomele universitare pe care le are.

În lupta pentru existență se formează, în chipul cel mai puternic, funcțiunile puterilor sufletești ale omului, în lupta pentru existență se manifestă și proprietățile gândirei sale. Lupta pentru existență — este expresiunea exterioară, de căpetenie, a funcționării mecanismului sufletesc. La diferite persoane aceasta luptă ia cărări deosebite, dar întotdeauna esența ei se rezumă într'un anumit mod de utilizare generală a acelor puteri fizice și psihice cari se manifestă în toată frumusețea și tăria lor în vrâsta de maturitate și care poate fi numită *capacitatea de a munci*. Capacitatea aceasta, de a munci, — bine înțeles, înțelegem prin aceasta nu cantitatea de puteri fizice pe cari un individ le posedă, dar *capacitatea de a produce activitatea sa generală* — într'un cuvânt ar trebui să fie expresiunea de căpetenie a puterilor sufletești ale omului. Când am dori să calificăm capacitatea unui om și puterea

proprietăților sale sufletești, ar trebui mai înainte de toate să vedem ce poate un om folositor într'o direcție anumită, în ce s'a îngămădit energia lui sufletească, și ce formă ia *capacitatea lui de a munci*. Această capacitate de muncă, e bine înțeles cel mai bun indiciu al puterilor sufletești ale omului normal; nu încapă nici o discuție că acest indiciu trebuie să ne arate și acele cazuri în cari puterile sufletești au suferit o alterație, adică când un individ e bolnav de o boală mintală. Capacitatea de a munci, iată unul din acele caractere, cari deși par fără nici o însemnătate la prima vedere, totuși ne pune pe cale să deslegăm problema pe care ne-am pus-o, de a distinge nebunia de sănătatea sufletească. Capacitatea de muncă, iată cea mai bună unitate de măsură pentru boalele mintale.

Cum așa? ne vor întreba unii: ce poate fi comun între nebunie și gradul de capacitate a muncii între oameni? Dela prima vedere s'ar părea că nu e nimic comun, dar privind mai adânc se poate vedea că între amândouă manifestările e o legătură din cele mai strânse.

Dacă ne vom adresa anumitelor forme psi-

hiatrice ale turburărilor sufletești, nu ne va fi greu să vedem că capacitatea de muncă atât în forma cantitativă dar mai ales în cea *calitativă* suferă foarte mult în timpul boalelor sufletești. Cel mai bun și mai caracteristic exemplu pentru aceasta este o boală destul de cunoscută, care se numește *paralizie progresivă*. La baza acestei boli stă diminuarea gradată și progresivă a puterilor intelectuale, pe fondul cărora adese-ori se dezvoltă diferite idei delirante, în special ideea de grandoare; individul se crede D-zeu, împărat, că e stăpân pe milioane și așa mai departe. Primele simptome ale acestei boli, trec aproape neobservate pentru cei din jurul bolnavului, pentru că aceste simptome nu au nimic caracteristic, nimic extraordinar.

Și numai un observator atent poate observa, ca individul a devenit apatic și distrat că mai înainte; că afacerile lui nu mai merg ca mai înainte; că dacă e contabil spre pildă va face greșeli în socoteală; că dacă e copist pierde din calitățile lui caligrafice; că dacă e un om de afaceri pierde o mulțime de daraveri; că dacă e neguștor pierde întreprinderile cele mai

de seamă; — un casier face abuz de încredere patronului său; un bărbier tunde prost, și ce e mai teribil taie răsând pe clientul său — într'un cuvânt capacitate de muncă a individului a scăzut.

Să luăm o altă boală psihică foarte curentă: *idiotismul*. Prin ce se manifestă această boală? Mai înainte de toate se arată prin o necompletă dezvoltare a proprietăților sufletești individuale. Dar paralel cu această nedezvoltare a puterilor sale intelectuale merge și incapacitatea individului în lupta pentru existență: adică incapacitatea lui de a face o muncă independentă și folositoare. Capacitatea de a munci a unui atare individ n'a fost suficient dezvoltată.

Să luăm încă un individ bolnav de boala destul de cunoscută și pe care Krepelin a descris-o admirabil: nebunia precocă (*dementia praecox*). Această boală se dezvoltă mai ales în vârsta fragedă. Fondul de căpetenie al acestei boli e slăbirea înainte de vreme a organului psihic, creierul. Pe acest fond se dezvoltă deseori tot felul de manifestări și de acte absurde, care nu se pot în nici un

chip explica și cari uimesc pe privitori prin extravaganța și nebunia lor; un atare individ va tăcea zile și săptămâni întregi fără nici o cauză sau va exaspera pe părinți lui cu fel de fel de apucături smintite, făcând tot soiul de acte absurde, lor, vecinilor lor. Une ori va fugi de acasă și nu va veni cu zilele; și singur nu va ști de ce; alte ori va bate sau va schingiui un frate mai mic, fără nici o vină. Un atare copil devine nesuferit a-lor săi și le va aduce în viață numai neplăceri, dacă vr'un act mai serios nu'l va aduce în fața justiției sau la casa de nebuni și va scăpa familia de a-l mai avea înaintea ochilor. Primele simptome ale acestei boli sunt tot aproape nebăgate în seamă, sau că nu au nimic deosebit în ele, sau au în favoarea lor faptul că e încă prea tânăr și toate nebunile se pun pe socoteală nevârstniciei lui. Dar odată ce a intrat în școală, nu numai conduita lui, dar și capacitatea de a învăța se văd scăzute, băiatul nu pricepe lecțiile cum se cade, se obosește repede, după fiecare lecție e distrat, incapabil de a înțelege unele lucruri. Atunci, bine înțeles, familia vede că are în fața ei un copil anormal. Și dese-

ori până și învățătorii sun isbiți de aceasta, mai ales dacă mai înainte au observat o capacitate de muncă mai mare la acest copil.

În demența precoce, cu cât boala crește, crește paralel cu ea incapacitatea elevului de a îndeplini munca obișnuită: dintr'un elev bun devine un elev rău, iar în cele din urmă un elev imposibil. Când boala ajunge punctul culminant la dezvoltări sale, atunci capacitatea de muncă a unui atare individ e egală cu zero; el se arată incapabil nu numai pentru lucrările de școală, dar în general în orice muncă independentă în care se cere o inteligență proprie. Un atare individ nu poate duce lupta pentru existență: toată viața lui e plină de fapte inutile și dăunătoare, manifestări fizice brutale fără nici un rost. *Capacitatea de a munci a unei atare individ scade calitativ.*

Să lum o altă boală — *melancolia*. La baza acestei boli este o senzație sufletească dureroasă și continuă. În manifestările slabe ale acestei boli, când durerea nu e așa de puternică, melancolicul poate continua munca sa, și nimeni în astfel de cazuri nu-l poate

numi pe un atare individ: nebun. Dar îndată ce durerea sa devine mai intensivă; îndată ce boala intră într' o fază mai înaintată a evoluției sale, — energia unui atare individ scade, el pierde din capacitatea lui de a munci, — această capacitate devine inferioară.

Luăm o altă boală, așa zisa boală ideilor obsedante. Ideile obsedante sunt particulare multor oameni: unii se tem spre pildă când se găsesec într' o odaie întunecoasă; alții suferă de ideia obsedantă de a nu roși aflându-se într' o societate și cum intră roșesc ca racii fierți; alții se tem să nu înceapă a bâlbâi când vor voi să vorbească cuiva; altora le tremură mâna când trebuie să-și depue semnătura pe un act sau pe hârtie, și uneori nu reușesc să se iscălească, și așa mai departe. Pe oamenii aceștia nimeni nu îi poate numi nebuni: defecțele lor nu sânt încă așa de mari.

Dar se întâmplă uneori că, aceste idei obsedante, ating culmea lor, schimbând cu totul viața sufletească a indivizilor atinși de ele, și atunci aceștia pierd ori-ce control al actelor lor — devin nebuni; un atare bolnav atrage atenția fiecăruia, și primul lucru pe care îl observăm

la el e o cheltuială zadarnică a energiei lui și a capacității lui de muncă; ideile obsedante îl împiedică de a munci și îi strică afacerile; productivitatea puterilor sale scade și *capacitatea lui de a munci scade*.

Mergem mai departe. Iată un alcoolic. După cum se știe, pentru unii oameni, beția este un defect, pentru alții e o boală. Și unii și alții au dreptate: beția e un defect când un individ beà nu pentru că nu poate să se stăpânească, ci numai din obișnuință, din delăsare; beția e o boală și o boală mintală, când un individ și dacă ar dori să se stăpânească, nu se poate împotrivi și trebuie să fie târât de pasiunea lui. Între bețivul nărauit și bețivul bolnav e o mare deosebire: primul nu pierde cunoștința și judecata, nu se lasă de lucru, cel de al doilea își lasă munca, lasă familia în datorii și mizerie,—tot timpul, și-l petrece în lenevie; un atare bețiv nu se deosebește întru nimic de un nebun; capacitatea lui de muncă e nulă, energia lui se cheltuiește numai spre a câștiga de băut, și asta, fie furând, fie cerșind.

N'am mântui curând dacă am luà toate

boalele mintale și toate turburările sufletești cari sunt însoțite de pierderea capacității de a munci. E de ajuns să spunem că majoritatea tuturor boalelor au această incapacitate de a munci drept caracteristică. Sunt și cazuri de acelea, cum este spre pildă o boală cunoscută în psihiatrie sub numele de *esaltare maniacă*, în care activitatea și capacitatea de a lucra a individului se mărește în loc să scadă: un atare bolnav e veșnic preocupat de planuri, de proiecte — într'un cuvânt se manifestă printr'o activitate esuberantă; — dar dacă ne adâncim mai bine în rostul afacerilor lui, vom observa că rezultatul muncii lui nu corespunde cu activitatea pe care a cheltuit-o; energia unui atare individ și dacă se mărește *cantitativ*, scade însă *calitativ*.

Astfel, scăderea capacității de muncă cantitativ și calitativ, se observă în toate boalele mintale; uneori această scădere nu se desemnează într'un chip caracteristic, dar întotdeauna o veți găsi pe fondul vieții sufletești întipărită fie cât de slab, de câteori armonia vieții lui sufletești e deranjată. Și odată ce lucrul acesta e așa, fără voe se ridică ches-

tiunea următoare: oare nu ne putem servi de acest semn caracteristic, când voim să facem deosebire între omul sănătos sufletește și nebun, când voim să delimităm sănătatea de nebunie? Da, capacitatea de muncă a unui individ e o măsură posibilă dar chiar necesară pentru această delimitare, și trebuie să fie întrebuințată mai mult decât este astăzi întrebuințată, de oarece ea este în măsură să ne dea valoarea și puterea sănătății sufletești a unui om. Acest simptom nu este așa de caracteristic ca multe altele pe cari fiecare boală mintală le are, dar e unul din simptomele cari însă nu ne vor duce pe căi greșite: căci dacă capacitatea de muncă lipsește la un individ nu reese absolut că omul acesta e nebun, dar absența ei ne spune foarte mult, ne dă pururea posibilitatea să hotărâm problema nebuniei unui individ, dacă această problemă e greu de deslegat.

Se înțelege că acest stigmat: incapacitatea de a munci, trebuie să-l înțelegem într'un chip *relativ*; la analiza capacității de muncă a unui subiect oarecare trebuie veșnic să ne punem întrebarea; care a fost capacitatea lui

de a munci înainte de clipa în care-l analizăm? S'a schimbat ea sau nu? Dacă un om a câștigat două sute de mii de lei la loterie și, în urma acestui noroc, s'a lăsat de orice muncă, nu înseamnă că individul a înebunit. Dacă omul se simte obosit și pleacă vara să și-o petreacă undeva, la țară, sau prin țări străine, asta iar nu înseamnă că a înebunit.

Dacă un pictor sau muzicant și-a pierdut o mână și cu ea și capacitatea de a munci, iar nu înseamnă că omul s'a ținut. Dacă în fine un factor poștal și-a paralizat un picior, iar nu trebuie să vedem în neactivitatea lui o boală mintală.

Am spus că una din stigmatetele care ar putea desemna pe un om anormal de un om sănătos e scăderea capacității lui de a lucra. Am spus deasemenea că nu trebuie admis criteriul acesta fără nici o îngrădire a lui, și am arătat că trebuie comparată la un individ anumit capacitatea lui anterioară de a munci cu cea prezentă, ținând seamă viața pe care a dus-o acel individ înainte ca să fie bănuț că facultățile lui mintale sunt scăzute. Căci sunt oameni cari, mulțumită educației lor,

s'au obișnuit să privească la muncă, și nu numai la munca fizică, dar și la cea intelectuală — ca la ceva rușinos, ca la ceva, ce stă mai prejos de demnitatea lor aristocratică; la acești oameni trebuie să dăm o anumită însemnătate vieții lor anterioare și capacității de a munci în prezent. Sunt oameni, cari în virtutea siguranței lor materiale, toată viața lor au petrecut-o jucând cărți, dedându-se sportului: călărie, bicicletă, automobil, — dela acești oameni deasemenea nu trebuie să le cerem mult. Sunt oameni deasemenea cari sunt prin educația lor forțați să facă mai mult o muncă fizică decât intelectuală și acestora de asemenea nu trebuie să le cerem prea mult.

Deasemenea și printre muncitorii minții, (poeți, savanți, pictori, avocați, doctori și alții), sunt persoane mai bine dotate și persoane mai prost: unele din ele sunt înzestrate cu un mai mare rest de puteri sufletești, altele cu mai puțin: dela fiecare din aceste persoane, trebuie să cerem, când le analizăm capacitatea lor intelectuală, atât cât puterile lor pot da.

Dacă un om, în toată viața lui, n'a putut

să învețe să se diriguiească singur și să-și câștige singur viața, faptul acesta trebuie să ne puie pe gânduri; el e un simptom suspect. Dar și mai suspect trebuie să ne fie acel individ care începe dintr'o dată să piardă facultatea aceasta de diriguire în viața și capacitatea lui de muncă; spre pildă când un funcționar, până eri exact și corect, deodată și fără nici o pricină începe să-și lase slujba; când un savant care toată viața și-a petrecut-o în laborator deodată se lasă de studiile sale; când un medic bun și atent cu bolnavii lui, îi părăsește; când un artist, după ce a înspăimântat lumea cu operele lui, încetează de a mai produce.

Vorbind de scăderea puterilor de muncă la un individ, trebuie să ne oprim o clipă și asupra unei boale contimporane, foarte răspândite, neurastenia. Această boală, cum e știut, se dezvoltă mai ales, în urma oboselei, și se caracterizează prin o slăbire a activității întregului sistem nervos și între altele, prin slăbirea organului central mintal, creierul. E o formă specială a neurasteniei, care se numește neurastenia cerebrală. Această formă

în care în planul cel dintâi se găsesse o serie de manifestări psihice cum e spre pildă, frică, surescitare, o dispoziție dureroasă, incapacitatea de diriguire a memoriei, confuzia, slăbirea energiei, dar cea ce e mai interesant pentru noi: *greutatea de a îndeplini o muncă intelectuală*: Individul atins de neurastenie simte un pustiu și o greutate în cap, se plânge că creierul lucrează rău, că memoria îi e slabă, că-și asimilează cu greutate lucrurile, într'un cuvânt, că creierul lui și-a pierdut din productivitatea lui anterioară. Această boală se observă foarte des la studenți și elevi în timpul examenelor, și, de asemeni, la persoanele cari fac o muncă intelectuală *una și aceeași* și de multe ori o *muncă fără nici o însemnătate*.

Fiecare neurastenic observă că mintea lui e obosită, și că numai poate face treaba obișnuită și această constatare îl împinge să se întrebe: ce rezultat va avea boala lui; îl va duce la nebunie sau nu? Întrebarea pe care și-o pune în momente de desperare bolnavul ne-o punem și noi. Răspunsul spre fericirea bolnavilor, e scurt și asigurator: neurastenia

nu e nebunie și un neurastenic nu e încă un nebun. Răspunsul acesta ar părea, la prima ochire, contradictoriu cu aceea ce am spus mai sus, adică că unul din simptomele nebuniei e incapacitatea de a munci: — cum și neurastenicul are această capacitate scăzută ar reeși că și el e nebun. Într'adevăr că lucrul pare a fi așa, dar dacă intrăm mai adânc în analiza psihologică a acestei manifestări constatăm că între scăderea de productivitate a muncii nebunului și slăbirea energiei de a munci a neurastenicului e o mare deosebire: Deosebirea e următoare: 1) Neurastenicul simte mai mult decât este într'adevăr scăzută capacitatea lui de a munci; această scădere de puteri producătoare, la neurastenic, e o senzație *subiectivă*; dacă întrebăm pe o persoană care e zilnic în contact cu un neurastenic: „de nu cumva a observat această diminuare de forțe la bolnav,“ căpătăm mai des răspunsuri negative decât pozitive; chiar se poate vedea contrariul: neurastenicul cu toate că se plânge că nu mai e în stare să lucreze tot își face munca lui obișnuită. Nu e acelaș lucru și la nebun; nebunul în ge-

neral nu numai că nu se plânge de incapacitatea lui de a munci, de greutatea pe care o simte lucrând, dimpotrivă, lui i se pare că e mai energic, mai activ, mai productiv deși uneori activitatea și productivitatea lui sunt egale cu zero. Un nebun care care era de profesie contabil se lăudă, spre pildă, că simțea de câțva timp o creștere de energie și putere, că voința lui s'a refăcut, că el întreg s'a renăscut, că poate munci de zece ori mai mult ca înaintea, că afacerile lui merg admirabil, că în curând are să se înscrie la universitate ca să învețe toate științele din lume și că, grație unei operațiuni de bursă, va deveni în câteva luni milionar. Cercetând de aproape se află că extraordinarul contabil, fusese datafără de mai bine de zece zile din slujba sa, din cauza incapacității sale, că făcuse o masă de greșeli în cărțile și registrele zilei că e cu desăvârșire lipsit de atenție, și că fusese în două rânduri arestat pentru vagabondaj. Într'un cuvânt, se va cântări capacitatea de muncă a unui individ nu în chip *subiectiv* dar *obiectiv*.

Slăbirea capacității de a munci la neuras-

tenic, prin urmare, nu se manifestă independentă și ca prim simptom dar ca un simptom secundar, ca un simptom care e un fel de reacție a oboselei sistemului-nervos; cum de asemeni nu se poate spune de o slăbire primitivă a creierului în urma unei sforțări musculare, cum nu se poate vorbi de o scădere primitivă a capacității de muncă a unui mușchiu după ridicare unei greutăți: și în primul și în cel de al doilea caz capacitatea de a munci din nou se ridică după un regim corespunzător de odihnă. Și, în cele din urmă, capacitatea de muncă din punctul de vedere al chestiunii care ne interesează, trebuie totdeauna s'o înțelegem nu cantitativ, dar calitativ. Puterea creatoare a unui neurastenic, dacă și suferă uneori, ea va suferi veșnic cantitativ, pe când puterea creatoare a acestuia va suferi calitativ.

În unele cazuri un bolnav lucrează min-tește chiar foarte mult: spre pildă sunt nebuni cari își cheltuesc o mare cantitate de energie în căutarea vrăjmașului lor închipuit, în îndeplinirea cutărora din proiectele lor fantastice, planuri etc; dar dacă se cântărește această

muncă, se vede pururea că ea suferă veșnic din punctul de vedere calitativ: cu toată energia pe care acest individ o cheltuește, totuși se observă că el nu lucrează cu atât succes, cât lucră bine înțeles într'altă direcție când nu eră nebun.

Prin urmare, scăderea puterilor creatoare, micșorarea capacității de muncă, în anumite condițiuni neschimbate, trebuie pururea să ne pară suspecte. Văzând această scădere de puteri și de productivitate, trebuie să ne întrebăm de coplexul aparatului psihic al acelei persoane. Nu încapе îndoială că dacă vom privi cu atenție acest simptom, vom găsi începutul unei boale mintale, când încă nici părea că pcate fi vorba de așa ceva.

V

Până acum am vorbit numai de această capacitate de a munci... Trebuie acum să ne punem întrebarea: „oare această capacitate de a lucră, singurul mijloc de a deslegă problema sănătății sufletești și a nebuniei? Oare acest simptom să fie unul și

singurul, și în toate cazurile, care să definescă alienația mintală?“ Nu putem susține lucrul acesta. Sunt foarte mulți oameni în toate straturile sociale cari au toate simptomele unor psihopați și chiar *nebuni*, în largul înțeles al acestui cuvânt, și cari totuși sunt capabili de o muncă intensivă, sunt oameni de mare talent, și chiar oameni cari produc lucruri de valoare.

Oprindu-mă atât de mult asupra capacității de producere și de muncă a unui individ, am vrut numai să spun că simptomul acesta e de *mare însemnătate* și că el trebuie să joace un rol foarte mare în anumite granițe ale sănătății sufletești și nebuniei; dar dacă am lua acest simptom a parte și în sine, el nu ne dă dreptul în toate cazurile să hotărâm fără nici un drept de apel. Ca să mă exprim mai figurat: ași putea spune că slăbirea capacității de a munci e un fel de *călăuză* pe calea care ne duce a afla granițele nebuniei. Dar cum îndrumările acestei călăuze pot să fie și ele nesigure, putem foarte deseori să greșim calea, mai ales dacă calea n'a fost destul de luminată; și pentru ca să

nu ni se întâmple aceasta, e nevoie, ca din vreme în vreme, calea acestui călăuzitor să fie iluminată. Luminătorii cari ne vor lumina calea, vor fi stigmatetele psihiatrice; adică acele semne fizice și psihice ale degenerescentei, pe cari le-a descoperit psihiatria modernă, și de care am vorbit mai sus. Cu cât *călăuza* va ști mai puțin calea, cu atât avem mai multă nevoie de lumină. Lumina aceasta aci se va întinde, va fi mai clară, aci se va întunece, și asta după cum ne va îndrumă călăuza noastră.

Dacă călăuzitorul nostru ne va duce pe câmpul larg al vieții sociale, aci lumina poate să i și lipsească; și fără ca el să știe drumul, și fără ajutorul ei, el ne va duce la locul dorit: granița nebuniei. Cu alte cuvinte la analiza nebuniei din punctul de vedere social, rolul stigmatelor psihiatrice rămân pe al doilea plan: societății puțin îi pasă, ce fel de ereditate psihopatică doarme în om, societatea se interesează întrucât acest individ e periculos societății sau folositor ei, și întrucât prezența sau absența lui din societate e utilă sau nu.

Istoria ne dă destule exemple când oameni geniali, dar cari aveau câteva stigmatе de nebunie bine caracterizate, au trăit în societate, mai mult chiar, au guvernat și au îndrumat ei viața socială. Așa Iuliu Cezar și Mahomet, au fost epileptici; așa Shakespeare, Byron, Schopenhauer, Nietsche, au fost psiho-pați în înțelesul larg al cuvântului; și câți încă. Prin urmare, dacă am voi să ne rezumăm în cele arătate până acum, am putea spune că dacă am lua nebunia din punctul de vedere social, ne-ar fi ușor s'o deosebim de sănătate, bazându-ne pe anumite stigmatе și pe incapacitatea de a munci; dar că, luând nebunia din punctul de vedere strict științific, dificultățile sunt mai mari, spre a o deosebi de sănătatea sufletească. Acest adevăr nu trebuie un minut să fie uitat, și anume că: nebunia din punctul de vedere social și nebunia din punctul de vedere științific sunt două lucruri cu totul deosebite; căci ceea ce poate fi normal din punctul de vedere social poate fi anormal, nebunesc din punctul de vedere științific, și vice-versa. De aceea dacă vrem să pătrundem în chestia de care am scris până în prezent,

deosebirea între nebunie și sănătate dintr'un punct de vedere științific, trebuie să cerem și alte caractere secundare: și între acestea sunt după cum am spus mai sus, stigmatul psihiatrice; gradul de capacitate creatoare e de asemenea un caracter, care, deși nu ne poate înșelă, totuși e prea grosolan pentru un om de știință, care vrea să vadă adevărul și acolo unde omul obișnuit abia îl întrevede.

Astfel granițele nebuniei își schimbă puțin poziția, după localitățile pe unde trec: așa la trecerea dela viața socială la viața științifică, concepția despre nebunie se cam lărgeste, deși nu se schimbă cu nimic: însemnătatea factorului pe care l-am citat — gradul de capacitate creatoare și gradul de muncă — rămâne ca și mai înainte un factor însemnat, dar care numai capătă câteva trăsături mai puternice, mai brutale.

Dacă în cele din urmă, călăuza de care vorbeam mai des ne va duce în palatul justiției, în fața legilor, ca să discutăm deosebirea între sănătate și nebunie, granițele acestora se depărtează și mai mult. Dacă un medic-alienist e chemat la bara justiției să tragă

granița între nebunie și sănătate, el nu va putea nimic face, dacă nu se va ține de acele stigmatate pe cari știința psihiatrică le-a studiat. Dar ceea ce e greu în cazurile acestea e că și aceste stigmatate sunt insuficiente, și că medicul legist trebuie să recurgă și la alte lumini mai puternice.

Între lumini puternice și călăuzitoare e și întrebarea: „poate un anumit individ, și în anumite condiții, să-și diriguiească singur voința lui? Poate un anumit om să-și stăpânească conduita lui?” Întrebările acestea pe cât sunt de psihiatrice sunt și de juridice, și de aceea le-am lăsat să le punem în această parte a studiului nostru. Răspunsurile pe cari le vom da la aceste întrebări vor forma un al treilea punct pe care ne vom baza la stabilirea graniței între nebunie și sănătate.

Capacitatea pe care o are un om de a-și putea conduce voința și faptele, e o garanție a unei minți sănătoase și a unei voinți sănătoase, și de aceea, dacă un individ nu e stăpân pe propriul lui „eu“ ci din potrivă, e stăpânit de sentimentele, fantezia, ideile lui delirante și halucinațiile lui, etc., acest om e un

psihopat, un anormal. Așă trebuie socotit *cleptomanul* care fură pentru faptul numai de a fură, și care nu-și dă seama de actele lui; așă trebuie socotit *alcoolicul*, care bea numai ca să bea, și care mergând spre peirea lui, nu e în putere să se stăpânească; astfel trebuie socotit și un *avar*, care se lasă stăpânit de un singur lucru: banul; de nebun trebuie socotit *erotomanul*, care e stăpânit numai de sexualitate și e capabil a face orice crimă, numai să-și satisfacă bestialitatea lui. Și așă trebuiesc să ne apără toți acei, cari deși raționează destul de bine și-și dau perfect de bine seama de actele pe cari le comit, sunt însă târâți să le facă sub stăpânirea unor impulsuni bolnăvicioase.

Și acî voi deschide o mică paranteză. În fruntea acestui studiu am pus un *motto* pe care l-am luat din o nuvelă a lui *Andreef: Gândirea* și care e și inspiratoarea acestor foiletoane. *Andreef* a pus în ea tot problemul acesta așă de greu în psihiatrie: frontierele între nebunie și sănătatea. Cu o putere uimitoare de observație, cu un talent neîntrecut, în nuvela *Gândire* se discută această între-

bare: „unde omul încetează de a fi sclavul gândirei și unde devine nerespunzător de acțiunile sale“.

Sau, pusă chestia mai bine: un om care făptuește un act de care își dă foarte bine seama, atât după ce l-a comis, dacă a comis un fapt rău, un gest criminal, a fost el nebun când l-a comis, sau este nebun acum după ce l-a comis. Faptul lui, de care își da bine seama, a fost el făcut de un om sănătos care făcea pe nebunul sau a fost făcut de un nebun. E el acum nebun când își dă seama de nebunie sau a fost nebun când l-a comis, ori este acum sănătos când își dă seama de ce a făcut. Iată problema!

Eroul nuvelei, d-rul Kerjențef, a fost îndrăgostit, încă de tânăr, de Tatiana Nicolaevna, căreia, odată ajuns medic, i-a cerut mâna; dar spre uimirea d-rului Kerjențef, tânăra femeie iubea pe prietenul acestuia Alexis Constantinof, și la cererea doctorului ea răspunde că nu se poate mărita cu el.

După câtvă timp Tatiana Nicolaevna se logodește și se mărita cu Alexis Constantinof. Se înțelege că doctorul n'a putut fi mul-

tumit, și un gând groaznic i-a încolțit în minte: gândul răzbunării.

Cum se va răzbuna însă ca să nu dea nimănui de bănuț că el ar fi fost împins de ideea aceasta? Iată chestiunea. Și atunci doctorul se hotărăște a omorî pe prietenul lui, dar a-l omorî în așa chip, ca să nu fie pedepsit pentru crima lui. Căci în asta și constă răzbunarea: să poată face un rău femeii care-l respinsese, să-l facă răul acesta el în persoană, dar să nu poată fi pedepsit de crima pe care o va săvârși, să vadă pe femeia aceea suferind torturile durerii, dar să nu aibă nici-o mângâiere că prin suferințele pe care i le-a pricinuit vrăjmașul ei, acesta ar suferi la rândul lui supliciile pedepsei.

Pentru aceasta doctorul Kerjențef are un plan teribil: Se va preface nebun și va comite crima ca un nebun. Pedeapsa toată pe care o va dobândi-o, va fi câțiva ani de casă de nebuni și apoi, din nou, libertatea, mulțumirea, fericirea.

Ca să îi poată isbuti planul, el își ia toate precauțiunile. Ca medic e instruit puțin în

psihiatrie, dar el se pregătește special prin studii anumite în această branșă.

Pentru a fi socotit nebun, am văzut în studiul nostru că e nevoie de anumite stigmatate pe care psihiastri pun mare preț; aceste stigmatate sunt ereditatea, unele apucături în copilărie, etc. Doctorul Kerjențef, e foarte bucuros că le are; e fiu de alcoolice și în tinerețea sa a avut câteva accese de epilepsie, dar care au dispărut de mult.

Deci primul lucru necesar îl aveà: o ereditate patologică și unele manifestări nervoase în copilărie. Rămânea acum manifestările prezente. Pentru aceasta doctorul pregătește câteva accese cari îl vor face să fie socotite ca primele manifestări morbide. Cu multă inteligență, exactitudine, *mise en scene*, etc... doctorul Kerjențef are două accese de epilepsie: unul într'o familie, altul într'alta.

Prietenul său Alexis Constantinof, bine înțeles, e pus în curent de aceasta, ba mai mult, soția acestuia îl și roagă pe doctor ca să se arate unui specialist — ceeace aceasta și face.

După un scurt interval de reculegere pe care i-a recomandat-o specialistul alienist, în

care doctorul Kerjențef trăește singur și retras acasă, el se hotărește ca, într'o zi, la o oră anumită, să sdrobească țeasta prietenului său.

Exact după itinerariul lui, la orele șase, în salonul lui Alexe Constantinof și în fața nevestei lui, el îi sparge capul acestuia cu un *presse-papier*.

Și, liniștit, se întoarce acasă.

Aci, până la venirea poliției ca să-l aresteze, el își analizează cu amănunțime gesturile și, dintr'o dată, îi trece prin minte ideea aceasta: „Dacă eu doctorul Kerjențef, n'am fost nebun în momentul când am comis crima și din clipa în care am hotărît să comit crima!“

Ideea aceasta îl urmărește și nu îi mai dă pace. Arestat, adus la Casa de nebuni, de oarece se luase în vedere toate actele desordonate comise înainte de asasinat, accesele lui de epilepsie etc., etc., el se apucă a redijă experților, numiți a-l examina și a se pronunța asupra responsabilității sale, o serie de rapoarte.

De fapt, nuvela întreaga nu e decât șirul acesteia de rapoarte; în ele și aflăm toate faptele pe

cari le-am spus mai sus și pe cari d-rul Kerjentef le explică cu amănunțimi și le însoțește cu o logică perfectă

Dar ideia ceea nouă care i s'a sălășluit în creier: „a fost el nebun când a comis actul sau nu?” nu-l poate părăsi. Și el vrea să afle tocmai lucrul acesta. Nu îi e frică nici de urmările anchetei pe care o face asupra-și, pentrucă e și mai înfricoșat de gândul că el n'a fost sănătos, făptuind cele făptuite, și că atunci ca și în prezent e nebun.

Pentru aceasta se și adresează experților cu întrebarea, am fost eu nebun când am comis faptul sau sunt nebun în prezent?”

Problema grea și dureroasă de deslegat.

Faptul că el își dă seamă de tot ce a făcut, de chipul cum a știut simulă nebunia, de modul inteligent cu care a făcut toate actele sale, i se pare lui că sunt dovezi că el n'a putut fi nebun; oare un om nebun își poate diriguî așa de frumos și de liber gândirea? Ce are de a face dacă el e fiu de alcoolic și a avut accese de epilepsie în copilărie; câți n'au fost copii de bețivi și nu au avut convulsioni în tinerețe! Să fie asta îndestulător

ca să proclame pe cineva nebun! Nu! Și nici un psihiatru n'ar putea-o face.

Și Kerjențef e fericit că, bazându-se pe aceste stigmatе, nu poate fi nebun! Bine; dar aceasta nu e suficient: oare actul lui în sine, actul acesta de răzbunare, încolțit în mintea lui într'un chip așa de bizar, poate el fi actul unui om sănătos? Oare el a comandat gândirei lui sau gândirea lui bolnavă, fruct al unei minți schiloade, a unei minți de fiu de alcoolic, nu o fi fost ea aceea care l'a împins pe el să comită crima?

Aci e greutatea. Și nenorocitul om strigă desperat:

— Nu știu: când caut să îmi demonstrez că sunt sănătos, văd că sunt nebun și când caut să-mi dovedesc că sunt nebun, văd că sunt sănătos. Căci totul e în el și pentru una și pentru alta. El e la granițele nebuniei. Un pas înainte și el e în împărăția groaznică a nebuniei, un pas înapoi și mintea lui e clară și senină.

— Așa este! Totul s'a sfârșit! De ceace mă temeam s'a întâmplat. M'am apropiat prea mult de granițe și de azi înainte vii-

torul nu-mi rezervă decât un singur lucru: nebunia.

Cazul doctorului Kerjențef nu e ceva extraordinar, e un caz de nebunie impulsivă, e cazul unui individ care nu-și poate stăpâni gândurile și apucăturile sale. E nebun cu un grad mai superior numai prin gravitatea faptului, decât celalt impulsiv, de care am amintit în prima parte a acestor foiletoane, și care nu se putea împotrivi ideii de a strică rochiile cucoanelor cu vitriol.

Dar rămâne întrebarea juridică, cea mai gravă și cea mai serioasă: este d-rul Kerjențef și toți nebunii impulsivi, — căci medicul acesta e un impulsiv, cu atâta deosebire că e inteligent și poate judeca, — vinovat de crima lui; este el responsabil; trebuie el să fie condamnat?

Am văzut că acest individ, și ca el mulți, e inteligent, inteligent până a jucă un rol foarte dibaciu; un om de voință chiar, căci își poate urmări gândurile lui cu o pasiune — putem zice nebună — un an întreg; e capabil, căci a învățat un meșteșug foarte greu; e activ, căci a fost chiar un bun medic; e în fine

un om, care pus în anumite condițiuni în care n'ar putea să se facă vătămător, ar putea produce, serie, lucră.

Putem condamna pe un atare individ, putem condamna pe un atare nebun ?

Și totuși, zilnic procese de felul acesta sunt în fața juraților, zilnic sunt condamnați oameni ca doctorul Kerjentef, și se prăpădesc sute de oameni în temnițe, când ei ar putea fi utili.

Studiul psihiatriei nu este deci o specialitate medicală; ea ar trebui să fie și o specialitate juridică; iar cum zilnic se dă o mai mare extindere justiției populare, ar trebui ca fiecare om să cunoască ceva din problemele acestea și să poată distinge, cu slabele lui mijloace, între un om nebun și unul sănătos și să se ferească a face la rândul lui crime, condamnând la închisoare oameni cari aveau nevoie de un tratament medical ca să fie folositori — în marginile puterilor lor — omenirei.

VI

Prin urmăre, din cele scrise mai sus, am putea încheia studiul acesta cu următoarele

considerațiuni: Capacitatea de muncă, capacitatea de a-și stăpâni apucăturile și stigmatele psihiatrice, sunt soldați cari stau la granițele dintre nebunie și sănătatea sufletească și le apară. De câteori vom vedeà pe acești soldați, suntem datori să fim atenți și să ne întrebăm, oare n'am venit prea aproape de frontieră: Nu e oare timpul să ne înapoiăm, și cât mai e posibil? A trece sau a nu trece frontiera — de multe ori nu depinde de noi înșine, dar de voința noastră. Noi, se înțelege, nu suntem vinovați de faptul că soarta ne-a dotat cu anumite stigmate, nu suntem vinovați că din ziua nașterii am fost înzestrați cu o ereditate psihopatică, cum nu suntem vinovați că am moștenit o natură care ne face incapabili de a ne stăpâni apucăturile; dar suntem foarte vinovați, când, având o cantitate anumită de puteri fizice și psihice în rezervă, nu le întrebuințăm aceste puteri pentru o operă socială, o operă culturală, ci le cheltuim pe nimicuri.

E cunoscută legea această fiziologică, că fiecare organ al trupului nostru, când încețază pentru o pricină oarecare funcția lui

adică de a munci, cu timpul se atrofiază și pierde puterile sale. Aceeași lege, se înțelege trebuie să-l aplicăm și la organul cel mai superior al nostru, la creier, purtătorul tuturor puterilor sufletești ale omului. Ticăloasă soartă îi este hărăzită aceluia care încetează de a-și activa organul acesta și puterile legate de el, căci puterile acestea obișnuite a se pierde fără muncă, cu vremea se atrofiază și mor cu desăvârșire.

Un atare om cade într'un cerc vicios, din care nu mai poate eși: lenea îl duce la atrofia puterilor intelectuale, iar această atrofie, la rândul ei, îl aduce la incapacitatea de a munci. De aceea se și explică, de ce printre muncitorii minții vezi până la optzeci de ani oameni producători pe terenul intelectual, cum au fost: Spencer, Virchov, Vogt, Schiff, pe când între atâți oameni cari și-au lăsat creierul în lene, vedeți la cincizeci de ani, indivizi îndobitociți, incapabili de a gândi, fel de fel de maniaci și imbecili.

Dacă nu putem să alungăm doi vrăjmași ai sănătății sufletești — stigmatele ereditare și incapacitatea de a ne stăpâni actele, putem

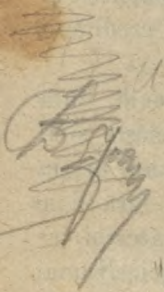
însă lepădă trândavia. În lupta contra lenei trebuie să ne îndreptăm toate puterile pe care le avem.

Activitatea, capacitatea de a munci, iată singura garanție a sănătății sufletești. Munca și o educație sănătoasă, iată stimulantele care opresc pe om dela nebunie, chiar dacă o soarta nemiloasă l-ar urmări. Exercițiul cuminte și potrivit al puterilor sufletești, iată elementele cari pot ridica pe om sufletește și cari-l pot întări în lupta împotriva eredității patologice.

Munca frumoasă, vioaie și plăcută, iată talismanul fericirii, sănătății sufletești și-al puterilor intelectuale. Având talismanul acesta putem merge cu încredere înainte, fără să ne temem de soarta noastră; în fața acestui talisman dispar și stigmatele eredității. Numai oamenii acei vor face ceva pentru omenire, cari vor lucra, cari nu se vor teme de muncă și vor merge în calea ei. Numai astfel de oameni au și fost pionierii progresului, culturii și științei, deși, uneori, au fost, cum am văzut mai sus, purtători a unor stigmate patologice destul de puternice. Acești oameni sunt și

chemați a stăpâni pământul, cu vremea, căci cum dispore și se atrofiază organul care nu lucrează, așa vor dispărea din societatea omească, eliminându-se în tot felul de chipuri, toți acei cari n'au lucrat și nu voesc a lucra.

Antim Spărit

BIBLIOTECA POPULARA SOCEC

va cuprinde:

1. Toți autorii români vechi și noi în ediții, și prescurtate și complete, cu studii biografice și critice.
2. Toate capodoperele literaturilor străine, vechi și moderne, traduse din original, de unli din **cei mai însemnați scriitori** contemporani.
3. Culegeri din literatura poporană și frumoasă, românească și străină.
4. Cărți distractive de pe toate terenurile.
5. Cărți de literatură, știință și artă pentru tinerime.
6. Mici tratate despre deosebite îndeletniciri omenești.
7. Mici tratate, frumos scrise, în care se va sintetiza cunoștințele despre cestiunile mai însemnate din **știință, artă și istorie.**

Toate operele literare sînt însoțite de analize explicative și revăzute de oamenii competenți, așa că, din acest punct de vedere, această publicațiune se deosebește de toate celelalte publicațiuni de până acum.

Prețul 30 bani numărul simplu

„	55	„	„	dublu
„	80	„	„	triplu
„	1	leu	„	cadrublu

„Biblioteca Populară Socec“

se găsește de vânzare la toate Librăriile și depozitarii de ziare din țară.

REVISTA PERIODICĂ „BIBLIOTECA POPULARĂ SOCEC”

NUMERE APĂRUTE:

No.	L. P.	No.	L. P.
1.	1877. Schițe din Războiul, de Em. Gârleanu	36.	Sicilia—Mesina, descriere de călătorie, trad. de A. Mândru . . .
2.	Poeziile Văcăreștilor, cu un studiu de Al. Odobescu	37.	Dreptatea mării (nuvele), trad. din grecește de Kostopol . . .
3.	Morărița lui Alarcon, trad. de Nicolae I. Bazilescu	38.	Ă fost odată, poveste în versuri de St. O. Iosif
4.	Facerea lumii, povestire de Ion Dragostav	39—40.	Imbunătățirea soartei țărășilor, cuv. de M. Kogălniceanu . . .
5.	Poezii de Corneliu Moldovanu	41.	Povestea copilăriei, amintiri de Ion Dragostav
6.	Antigona, traducere din grecește, de M. Dragomirescu	42—44.	Cântec din popor, cu note, culese de P. Cjorogariu
7.	Haltua satu O mie și una de nopți, tradusă de Ion Barao, revizuită de Em. Gârleanu	45—46.	Noi și vechi, schițe și nuvele de I. A. Bassarabescu
8.	Povestiri alese, de Cehov, traduse de N. Dunărenu	47.	Poezii, de Ion Minulescu
9—10.	Povestirile lui M. Eminescu	48—50.	Unirea — 24 Ianuarie 1859, cu un print artistic: Caza-Vodă de Petru Răscanu, și numeroase portrete
11—12.	Nevestele Artiștilor (Les femmes d'artistes), traducere de Em. Gârleanu	51.	Eden Anto, povestiri de A. Fogazzaro, traducere din italicește de D. Tomescu
13.	Pentru Sceptru (Pour la Couronne)	52.	Cuvînt ținut la deschiderea cursului de Istorie națională de M. Kogălniceanu
14.	Teatru pentru băieți	53.	Snoave de P. Dulfu
15.	Patra-Corbului.—Soveja de Al. Russo	54—55.	Punga de Em. Gârleanu
16.	Băiatul lui Moș-Turcu, nuvele de Al. Cazaban	56.	Stăpînea odată de Delavrancea
17—18.	Mîncînoasă carte de vânătorie, de Al. I. Odobescu	57.	Andromaca, tragedie, tradusă de D. Nanu
19.	Teatru Școlar pentru fete, de Eufrosina Ion Adam	58—60.	Ziarul unui pierde-vară, de G. Coșbuc
20.	Istoria lui Ștefan Vodă cel Mare și cel Bun de P. Ispirescu	61.	Aripi negre, poezii de Donar Munteanu
21—24.	Catendarul literar și artistic pe 1909	62.	Viața animalelor, traducere de Dr. Duscian
25.	Desrobirea țigănilor. Ștergerea privilegiilor boierești. Emanciparea țărănilor, cu vîntări de M. Kogălniceanu	63.	Carmen Saeclare, de D. Inghel și St. O. Iosif
26—27.	Teatru pentru copii, de I. C. Luncan și G. D. Mugur	64—67.	Petru și Ioan, roman de Guy de Maupassant, traducere de N. N. Beldiceanu
28.	Huzii perdute (schițe) de Mihail Kogălniceanu	68—71.	Discurs ținut în Câmpia Libertății, la Blaj de S. Barnuț
29—30.	Parmeno de Publiu Terențiu Africanul, traducere de George Coșbuc	72.	Nuvele din Război de Guy de Maupassant, traducere de A. Mândru
31.	Idile Spulberate, de Antonio Fogazzaro, traducere din italicește de D. Tomescu	73.	Camoens, Poem dramatic într-un act de Fr. Halm, traducere de D. Anghel și St. O. Iosif
32—34.	Vlaicu Vodă, Dramă în versuri de Alexandru Davila	74.	Napoleon III, Împăratul Protector, de I. S. Floru
35.	Iran Prostul (poveste) traduce din rusește de G. Carp		